

Pomen razvojne vloge svetovalne službe v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v kontekstu posodobitve programskih smernic svetovalne službe

Importance of the Counselling Service's Development Role in Educational Institutions in the Context of Modernizing the Counselling Service's Programme Guidelines

Dr. Petra Gregorčič Mrvar,

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Mag. Barbara Stožir Curk,

OŠ Solkan

Izvleček

Ključne besede:

svetovalna služba, razvojna naravnost, kakovost vzgojno-izobraževalnega dela, sodelovanje

Prispevek poudarja pomen razvojne vloge svetovalne službe oz. pomen prizadevanja za premik od krizno-kurativne k razvojno-preventivni naravnosti svetovalne službe, kar bi moralo biti glede na aktualne strokovne razprave glavno vodilo pri prenovi programskih smernic za delo svetovalnih delavcev. Predstavljene bodo nekatere ugotovitve o delovanju svetovalne službe pri nas, ki kažejo na potrebo po usmeritvi k razvojnemu delovanju službe. V kontekstu razvojne funkcije vidimo svetovalno službo kot osrednjo notranjo vzgojno-izobraževalno strokovno središče, ki pomembno bdi nad zagotavljanjem varnega in spodbudnega učnega okolja ter tako optimalnih pogojev za celostni razvoj, učenje in doživljanje uspeha, zadovoljstva ter pripadnosti vseh otrok in mladostnikov, pa tudi strokovnih delavcev in vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote.

Abstract

Keywords:

counselling service, development orientation, quality of educational work, cooperation

The article highlights the importance of the counselling service's development role or of efforts for the counselling service to shift from a crisis/curative orientation to a development/preventive orientation; judging from current expert discussions, this should be the guiding principle in modernizing the programme guidelines for the work of counsellors. The article will present some findings about the operation of Slovenian counselling services, which indicate the need to focus on development

work. In the context of the development function, we view the counselling service as the central internal educational and professional centre which makes sure that a safe and stimulating learning environment is provided and, through it, optimal conditions for the holistic development, learning, success, satisfaction and belonging of all children and adolescents, of the professional staff and of the educational institution as a whole.

Uvod

Strokovnjakinje in strokovnjaki s področja šolskega svetovalnega dela že vrsto let v strokovnih in znanstvenih prispevkih ter razpravah opozarjamo na nujnost posodobitve programskih smernic ter izboljševanja pogojev dela svetovalnih delavk in delavcev v vzgojno-izobraževalnih ustanovah (npr. Bezić, 2018; Gregorčič Mrvar idr., 2019, 2020). S tega vidika podpiramo strokovno utemeljen poziv Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport iz leta 2022 k prenovi smernic za delo svetovalne službe. Gre za kompleksno nalogo, pri kateri sodelujemo različni strokovnjaki iz prakse in fakultet, na katerih izobražujemo bodoče svetovalne delavke in delavce.

V prispevku se bomo lotili le enega področja dela in nalog, ki jih opravljajo svetovalni delavci¹ v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Poudarili bomo predvsem pomen razvojne vloge² svetovalne službe oz. prizadevanja za premik v paradigmi razmišljanja od krizno-kurativnega k razvojno-preventivnemu delovanju svetovalnega delavca (Bizjak, 2014), kar bi moralo biti glede na strokovne razprave v zadnjem desetletju (npr. prav tam; Bezić, 2018; Gregorčič Mrvar idr., 2019, 2020; Gregorčič Mrvar in Resman, 2019; prim. Medveš, 2018, 2022) glavno vodilo pri prenovi smernic. Razvojna vloga službe se opredeljuje z dveh perspektiv, ki sta med seboj neposredno povezani

(Programske smernice ..., 2008a, 2008b, 2008c; Resman idr., 1999). Prva perspektiva se nanaša na spremljanje, analiziranje, evalviranje ter razvijanje ustreznega okolja vzgojno-izobraževalne ustanove za optimalni celostni razvoj in učenje otrok ter mladostnikov. Druga se na podlagi poznavanja razvojnih značilnosti in posebnosti v razvoju otrok in mladostnikov nanaša na spremljanje in zagotavljanje podpore optimalnemu celostnemu razvoju in učenju ter doseganju vzgojno-izobraževalnih ciljev.

O pomenu razvojne vloge svetovalne službe smo sicer že pisali (npr. Gregorčič Mrvar idr., 2019, 2020), in na tem mestu želimo zapise okrepiti s konkretnimi primeri iz šolske prakse ene od avtoric, ki skozi večletno prakso v šolski svetovalni praksi ugotavlja, da je razvojno-preventivno delo tisto, ki v vzgojno-izobraževalnih ustanovo prinaša največ dolgoročnih pozitivnih učinkov za vse udeležence. Pred tem pa bomo predstavili nekaj ugotovitev o delovanju svetovalne službe pri nas, ki kažejo na potrebo po njenem razvojnem delovanju.

Nekaj ugotovitev o delovanju svetovalne službe v slovenskem prostoru

Od sprejetja programskih smernic (gl. Programske smernice ..., 2008a, 2008b, 2008c) dalje tako praksa kot evalvacije delovanja svetovalne službe kažejo, da je ta pomemben sestavni del vsake vzgojno-izobraževalne ustanove (Bezić, 2008; Gregorčič Mrvar idr., 2020; Malešević, 2018; Valenčič Zuljan idr., 2011; Vogrinc in Krek, 2012). Po ugotovitvah raziskave, opravljene med pedagoškimi delavci v slovenskih osnovnih in srednjih šolah (Valenčič Zuljan idr., 2011), večina ravnateljev in učiteljev sprejema svetovalno službo kot integralni del vsake šole; tako je odgovorilo kar 95,1 % od 81 ravnateljev in 95,7 % od 1464 učiteljev, ki so odgovorili na to vprašanje (prav tam). Kot je trdil že Bečaj (1999), ima prav svetovalna služba čeprav brez formalne moči pomembno neformalno moč z vidika velike količine pridobljenih informacij ter z vidika vzdrževanja formalnih in neformalnih stikov z ostalimi podsistemi na

1 V besedilu bomo v nadaljevanju zaradi poenostavitve uporabljali izraze v slovnični obliki moškega spola, ki so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za vse.
2 Uporablja se tudi izraz šolsko-razvojna naravnost službe ali pedagoška razvojno-preventivna naravnost službe (gl. Gregorčič Mrvar idr., 2020; Gregorčič Mrvar in Resman, 2019), v pričujočem prispevku bo uporabljen izraz razvojna vloga/naravnost, ki je v besedilu tudi opredeljen.

šoli, kot tudi z različnimi institucijami in strokovnjaki zunaj šole.

Evalvacije delovanja službe skozi raziskave in vsakoletne evalvacije v praksi hkrati kažejo, da vzgojno-izobraževalne ustanove in znotraj njih tudi (šolska) svetovalna služba v zadnjem dobrem desetletju doživljajo spremembe, ki vplivajo na njihovo delovanje in delovanje posameznih strokovnih proijlov v tej službi. Od leta 1999 dalje je bila sprejeta vrsta šolskih konceptualnih in sistemskih rešitev, npr. načrtovanje razvoja šole, načrtovanje in evalvacija vzgojnega načrta v osnovni šoli, delo z nadarjenimi otroki in mladostniki, kontinuum pomoči učencem z učnimi težavami, delo z otroki in mladostniki s posebnimi potrebami itd., ki povzročajo, da so svetovalni delavci v zadnjih letih dodatno obremenjeni s strokovnimi vzgojno-izobraževalnimi ter koordinacijskimi in administrativnimi nalogami. To kažejo tudi podatki evalvacij delovanja šolske svetovalne službe (npr. Bezić, 2008; Gregorčič Mrvar idr., 2020; Vogrinc in Krek, 2012; Vršnik Perše idr., 2008b).

Med drugim ugotavljamo, da veliko svetovalnih delavcev poroča o povečanem obsegu (po)svetovalnega dela nasploh, opravljanju dela in nalog, ki ne sodijo v okvir njihovega strokovnega dela, ter o neustreznosti takrat veljavnih normativov (gl. Bezić, 2008; Gregorčič Mrvar idr., 2020; Malešević, 2018; Vogrinc in Krek, 2012; Vršnik Perše idr., 2008b). Prav tako večina svetovalnih delavcev veliko svojega časa namenja individualnemu strokovnemu delu z učenci z učnimi težavami, z učenci s posebnimi potrebami, ki imajo odločbe o usmeritvi, z učenci z vzgojnimi in disciplinskimi težavami ter učenci, ki imajo težave v telesnem, osebno in/ali socialnem razvoju (Bezić, 2008; Gregorčič Mrvar idr., 2020; Vogrinc in Krek, 2012; prim. Vršnik Perše idr., 2008b). Ob tem jim zmanjkuje časa, zaradi česar del svetovalnih delavcev le redko izvaja razvojno-preučevalno delo v šoli ali pa ga celo ne izvaja (Bezić, 2008).

Nekateri poročajo o preobremenjenosti z delom in pomanjkanju strokovne podpore (gl. Bezić, 2008; Erjavec Bartolj, 2018; Javrh, 2014; Kovač, 2013; Vršnik Perše idr., 2008a).

Svetovalna služba se seveda ne more odreči pomoči in svetovanju posameznemu otroku in mladostniku, saj je to ena od njenih osnovnih dejavnosti v vzgojno-izobraževalni ustanovi. A vztrajanje zgolj pri individualni pomoči posameznim otrokom/mladostnikom in takem konceptu dela vodi v nevarnost, da šolska svetovalna služba postane pomožna, servisna oz. interventna služba, ter da se prek tega uveljavi krizno-kurativno svetovanje in remedialni (popravljalni) koncept, ki favorizira le individualno in osebno (po)svetovanje (prim. Bizjak, 2014; Resman in Gregorčič Mrvar, 2013). Takšen pristop ne prinaša dovolj ustreznih dolgoročnih rešitev ter delovanja v vzgojno-izobraževalni ustanovi; denimo evalvacijska študija o različnih oblikah dodatne strokovne pomoči otrokom in mladostnikom z

Vztrajanje zgolj pri individualni pomoči posameznim otrokom/mladostnikom in takem konceptu dela vodi v nevarnost, da šolska svetovalna služba postane pomožna, servisna oz. interventna služba, ter da se prek tega uveljavi krizno-kurativno svetovanje in remedialni (popravljalni) koncept, ki favorizira le individualno in osebno (po)svetovanje.

odločbami (gl. Vršnik Perše idr., 2016) je pokazala, da je koncept inkluzije še vedno v razvijanju; celoten proces, povezan z dodatno strokovno pomočjo otrokom/mladostnikom s posebnimi potrebami, je še vedno naravnano tako, da je v ospredju individualna pomoč (najpogosteje zunaj oddelka) tako z vidika učne pomoči kot z vidika premagovanja primanjkljajev, ovir oz. motenj otroka. Podobno oceno o nezadostnosti v praksi prevladujočega koncepta individualnega osebnega svetovanja kot metode za uvajanje inkluzije izpelje tudi Medveš (2018); Krofbič (2003) in Lesar (2019) pa opozarjata, da usmerjenost v individualno pomoč osebam s posebnimi potrebami krepi medicinski diskurz in diskurz profesionalizma, kar predstavlja prepreko za uveljavljanje inkluzivne kulture vzgojno-izobraževalne ustanove.

Razvojna naravnost svetovalne službe

Svetovalno delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v Sloveniji nikoli ni bilo mišljeno le kot svetovanje otrokom in mladostnikom in neposredna pomoč v njihovem osebnostnem razvoju in pri učenju (gl. Resman, 1999; Programske smernice ..., 2008a, 2008b, 2008c), čeprav ta dejavnost prevladuje v praksi svetovalnih služb. Glede na številne strokovne razprave v zadnjih letih (gl. npr. Gregorčič Mrvar idr., 2020), bi pri delovanju svetovalne službe morali biti v ospredju načrtovanje, izvajanje in evalvacija vsakdanjega vzgojno-izobraževalnega dela v vzgojno-izobraževalni ustanovi ter načrtovanje, vzpostavljanje in vzdrževanje ustreznih pogojev za varno in hkrati spodbudno vzgojno-izobraževalno okolje, ki omogoča učencu optimalno napredovanje. To pomeni, da je treba v skrbi za otroke in mladostnikov optimalni celostni razvoj najprej zagotoviti pogoje za ta razvoj ter ustrezno organizirati izjično in socialno okolje šole (prav tam; Resman, 1999). To pomeni, da dejavnosti svetovalne službe posegajo tudi v delo vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote in oddelkov ter v posvetovalno delo z učitelji/vzgojitelji, vodstvom ustanove, starši in zunanjim okoljem oz. lokalno skupnostjo, saj se večina varovalnih dejavnikov nahaja v vsakodnevni dejavnosti in splošni kulturi sobivanja v vzgojno-izobraževalni ustanovi (Mikuš Kos, 2017).

Šolsko svetovalno službo zato tudi v prihodnje vidimo in razumemo kot razvojno-svetovalno službo (prim. Gregorčič Mrvar idr., 2020; Gregorčič Mrvar in Resman, 2019), usmerjeno tako v celostni razvoj otrok/mladostnikov kot v sistematičen in strokovno preišljen razvoj vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote, ki jo s svojim specifičnim strokovnim znanjem in

Šolsko svetovalno službo razumemo kot razvojno-svetovalno službo, usmerjeno tako v celostni razvoj otrok/mladostnikov kot v sistematičen in strokovno preišljen razvoj vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote, ki jo s svojim specifičnim strokovnim znanjem in na strokovnoetično avtonomen način sooblikuje svetovalni sodelavec skupaj z vsemi udeleženi v vzgojno-izobraževalnem procesu.

na strokovnoetično avtonomen način sooblikuje svetovalni sodelavec skupaj z vsemi udeleženi v vzgojno-izobraževalnem procesu (prav tam). To pa od svetovalne službe zahteva korenito preusmeritev od trenutno precej izpostavljenega krizno-interventnega pristopa na težave in stiske posameznih otrok oz. učencev k bolj intenzivni razvojno-preventivni naravnosti, kar pomeni k sooblikovanju vzgojno-preventivnega koncepta ter razvoju celovitih pristopov k zagotavljanju kakovosti delovanja vzgojno-izobraže-

valne ustanove. Strokovni prijli svetovalnih delavcev³ obetajo solidno jedro strokovnjakov, ki se lahko skupaj z vodstvenimi delavci in strokovnimi delavci – učitelji – spoprijemajo s sodobnimi strokovnimi izzivi v vzgojno-izobraževalnem procesu. Seveda ob predpostavki, da načrtno in vseskozi skrbijo za lasten profesionalni razvoj in poklicno identiteto glede na svojo strokovno modalnost. To pa se v vsakodnevni praksi kaže v širokem naboru potrebnih znanj in kompetenc v skladu s strokovno modaliteto, ki ji pripadajo, in razumevanju lastnih strokovnih meja ter zmožnosti delovanja, npr. psiholog ne

opravlja dela pedagoga in obratno, oba pa sodelujeta v timu s sinergičnimi učinki za uporabnike.

V nadaljevanju bomo s področji dela, nalogami in konkretnimi primeri ponazorili predvsem pomen de-

3 Pravilniki o izobrazbi učiteljev, vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev na različnih stopnjah sistema vzgoje in izobraževanja (npr. Pravilnik o izobrazbi učiteljev ..., 2022) določajo, da je lahko svetovalni delavec, kdor je končal:

- univerzitetni študijski program defektologije, pedagogike (smer pedagogika), psihologije, socialnega dela, socialne pedagogike ali specialne in rehabilitacijske pedagogike ali
- magistrski študijski program druge stopnje psihologija, pedagogika, socialno delo, socialno delo z družino, socialno vključevanje in pravičnost na področju hendikepa, etničnosti in spola, duševno zdravje v skupnosti, socialna pedagogika, specialna in rehabilitacijska pedagogika, logopedija in surdopedagogika, supervizija, osebno in organizacijsko svetovanje, inkluzivna pedagogika ali inkluzija v vzgoji in izobraževanju.

lovanja in sodelovanja svetovalne službe pri razvoju in kakovosti vzgojno-izobraževalne ustanove ter vzgojno-izobraževalnih skupnosti. Vse to pa tudi ob predpostavki, da mora biti svetovalni delavec zaupanja vreden, odprt, nepristranski, objektivni, odgovoren, zanesljiv, čustveno stabilen in empatičen (Luić, 2013, v Peklaj in Pečjak, 2015). Osnovni način delovanja svetovalnega delavca je, da spodbuja, vzpostavlja in vzdržuje kakovostno komunikacijo in v simetričnem odnosu z vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa deli pričakovanja, znanje, izkušnje, pogosto tudi različna prepričanja in poglede na določene situacije ter pri tem ohranja spoštovanje drug drugega (prim. Medveš, 2018). Ne nazadnje je naloga svetovalnega delavca, da v sodelovanju poskrbi, da bodo vanj vključeni tudi otroci oz. mladostniki, tako da lahko izrazijo svoja mnenja, potrebe in pričakovanja, da se jih spoštuje in upošteva pri izbiri, oblikovanju in sprejemanju zanje pomembnih odločitev ter tudi pri njihovi evalvaciji.

Pomen delovanja in sodelovanja svetovalne službe pri razvoju in kakovosti vzgojno-izobraževalne ustanove ter vzgojno-izobraževalnih skupnosti s primeri iz prakse

V razmerah, ko se vzgojno-izobraževalnim ustanovam znotraj zakonsko določenih okvirov zagotavlja strokovno in organizacijsko avtonomijo ter je raven kakovosti opravljenega vzgojno-izobraževalnega dela v velikem delu odvisna tudi od njih samih, je tudi delo strokovnih delavcev in ravnateljev postalo izredno raznoliko ter obsežno. Omenjene evalvacije (npr. Gregorčič Mrvar idr., 2020) kažejo, da ravnatelji v kontekstu svojih pedagoških nalog veliko teh opravljajo v sodelovanju z drugimi strokovnimi delavci, tudi s svetovalno službo, še več, kakšno nalogo prenesejo prav nanjo.

Pri predstavitvi področij delovanja in sodelovanja v okviru razvoja in kakovosti vzgojno-izobraževalne us-

tanove in skupnosti se bomo naslonili na vidike, ki jih poudarjajo Gregorčič Mrvar idr. (2020; prim. Gregorčič Mrvar in Resman, 2019) v delu *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Sprva avtorji poudarjajo, da so nekateri strokovni proijli v svetovalni službi (npr. pedagogi, psihologi in drugi) na podlagi usvojenega znanja kompetentni sogovorniki vodstvu vzgojno-izobraževalnih ustanov, ko gre za metodologijo načrtovanja, izvajanja, spremljanja in evalvacije vzgojno-izobraževalnega procesa in dela vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote, dejavnosti oddelkov, programov, različnih ciljnih skupin ter prek tega postavljanje okvira za strokovno vsakodnevno obravnavanje in reševanje individualnih, skupinskih in drugih kompleksnih vprašanj ter problemov vzgojno-izobraževalne ustanove. V tem kontekstu naj bi svetovalna služba kot del tima v vzgojno-izobraževalni ustanovi sodelovala pri oblikovanju vizije, razvojnega, vzgojnega in letnega delovnega načrta ustanove, oblikovanju pravil ustanove, sistema ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti ipd. (prav tam; gl. tudi Zakon o organizaciji in ijnanciranju ..., 2023, 49. člen).

Iz prakse

Prostor vzgojno-izobraževalne ustanove prežema šolska kultura, katere osnovna funkcija je strukturiranje šolskega okolja, ki tako postaja dovolj predvidljivo in obvladljivo ter tako daje članom skupine / šolske skupnosti občutek varnosti (Peklaj in Pečjak, 2015). To zavedanje in znanje, ki vključuje razumevanje pomena vrednot, norm, ki jih želimo krepiti, pričakovanj in interesov, navad, pa tudi stereotipov, predsodkov učencev, strokovnih delavcev in posredno staršev, na naši šoli predstavlja pomemben doprinos svetovalnega delavca pri sooblikovanju vizije šole ter znotraj nje razvojnega, vzgojnega in letnega načrta šole ter zagotavljanja kakovosti. Vizija šole vključuje ključne vrednote šole in je v našem primeru opredeljena kot ustvarjanje varnega in spodbudnega učnega okolja z namenom pridobivanja kakovostnega znanja in kompetenc. Temu sledi razvojni načrt šole, ki ga v našem primeru usmerja in v krovnem razvojnem

timu s kolegi koordinira svetovalna delavka psihologinja na rednih mesečnih srečanjih. Razvojni načrt se uresničuje v oblikovanih razvojnih timih, ki jih koordinirajo učitelji in svetovalna delavka, v njih pa sodelujejo tudi predstavniki učencev. Ti timi so: 1) tim vertikala, ki uresničuje cilje mehkega prehoda med vrtcem in osnovno šolo, krepitev medvrstniškega in medpredmetnega povezovanja pri pouku, sodelovanje učiteljev pri razumevanju učnih načrtov za posamezno razvojno obdobje, krepitev veščin in funkcionalne pismenosti; 2) tim pravila, protokoli se usmerja v prenavo vzgojnega načrta, pravil hišnega reda, protokola za obravnavo medvrstniškega nasilja in ostalih situacij ter v pripravo etičnega kodeksa za učence, starše in učitelje; 3) tim za lokalno in mednarodno sodelovanje skrbi za profesionalni razvoj učiteljev, njihovo mreženje, ki se odraža v kakovostnejšem vzgojno-izobraževalnem procesu z učenci; 4) tim kulturna šola skrbi za krepitev socialnih veščin skozi kulturno dogajanje na šoli; 5) tim zdrava šola promovira skrb za zdravje (tako duševno kot telesno) in zdrav življenjski slog, higieno spanja in zdravega prehranjevanja; 6) tim učeči se vrtec, ki je namenjen krepitvi učeče se skupnosti, prenosu dobrih praks in znanj. Za namene dobrega delovanja timov je svetovalna delavka psihologinja organizirala sodelovanje z Oddelkom za psihologijo Filozofske fakultete. Študenti podiplomskega študija psihologije so za vodje razvojnih timov pripravili izobraževanje na temo razumevanja teorij motivacije, mehanizmov in učinkovitih pristopov vodenja srečanj. Vsak izmed timov je pred pričetkom dela pripravil mini akcijski načrt, ki vsebuje tako analizo stanja kot cilje in naloge, odgovorne za posamezne zadolžitve, ter časovnico. Srečanjem, ki jih sooblikuje in koordinira svetovalna delavka, sledi sprotne evalvacije dela ter prenosa v vsakodnevne dejavnosti z učenci, ob koncu šolskega leta pa bo sledila podrobnejša evalvacija. Za potrebe evalvacije bo svetovalna delavka sooblikovala evalvacijski vprašalnik/vprašalnike za učitelje, učence in starše. Rezultati evalvacije bodo podlaga za nadaljnje delo v naslednjem šolskem letu.

Zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela vključuje tudi profesionalni strokovni razvoj vseh zaposlenih strokovnih delavcev; v okviru tega kot eno pomembnih razvojnih nalog svetovalne službe vidimo tudi, da s svojim znanjem prispeva k oblikovanju in izvajanju kakovostnega programa internega strokovnega izpopolnjevanja strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalne ustanove v obliki predavanj in delavnic, ob tem pa predlaga ter sooblikuje metodologijo in merske pripomočke za odkrivanje potreb po strokovnem izobraževanju strokovnih delavcev, da se bodo kompetentno spoprijemali z vzgojno-izobraževalnimi potrebami in cilji otrok/mladostnikov ter njihovih staršev (gl. prav tam). Svetovalna služba lahko sooblikuje letni (kratkoročni/dolgoročni) načrt izobraževanj z zunanjimi izvajalci. Prav tako v tem kontekstu svetovalna služba prispeva h kakovosti načrtovanja programov dela z učitelji pripravniki in začetniki ter študenti v okviru študijske prakse in se pri tem aktivno vključuje v njihovo usposabljanje za krepitev strokovnosti ter didaktičnih in odnosnih kompetenc. Ob tem ne smemo pozabiti na mentorsko ter intervizijsko vlogo pri uvažanju mlajših kolegov v svetovalni službi v vzgojno-izobraževalni ustanovi in izven nje. Svetovalna služba na tej ravni pomembno prispeva k grajenju učeče se skupnosti in kulture v ustanovi (prav tam).

Iz prakse

Strokovni delavci šole lahko kompetentno opravljamo svoje delo in tako ostajamo pomemben partner učencem in staršem, le kadar skrbimo za stalen strokovni razvoj. Krepiti moramo tako svoje znanje, povezano s svojo strokovno modaliteto, kot tudi skrbeti, da krepimo svojo odnosno kompetenco v okviru najrazličnejših usposabljanj, ki segajo na področje psihologije, pedagogike, socialne in specialne pedagogike. V tej luči na naši šoli svetovalna služba sooblikuje program internega izobraževanja ter usposabljanja kot tudi programov, ki jih izvedejo zunanji strokovnjaki, ter se posvetuje glede udeležbe na tematskih strokovnih konferencah. Kot osnova za pripravo tovrstnih aktivnosti za stro-

kovne delavce so na eni strani izražene potrebe na pedagoških konferencah, pedagoški komisiji in v individualnih pogovorih kot tudi načrt, ki ga pripravi vodstvo v sooblikovanju s svetovalno službo. Svetovalna služba je tako pripravila npr. predstavitev dvajsetih najpomembnejših psiholoških načel za poučevanje in učenje od vrtca do srednje šole in iz tega izpeljala nekaj delavnic, ki pomembno vplivajo na poučevanje in vodenje oddelka ter na razumevanje učenčevega delovanja, obnovitveno delavnico na temo koncepta učnih težav in prilagoditev v procesu učenja ter ocenjevanja za učence brez odločbe o usmeritvi, o pomenu dobrih socialnih odnosov kot preventive pri preprečevanju medvrstniškega nasilja in ukrepanja ob pojavu medvrstniškega nasilja (protokol delovanja šole), o odklanjanju šole, o postvinciji samomora, pripravljamo delavnico za učitelje ob vključevanju beguncev iz Ukrajine v našo šolsko skupnost itd. Na šoli smo gostili več zunanjih strokovnjakov v izobraževanju na temi medvrstniškega nasilja in komunikacije z zahtevnimi starši, s strokovnjaki Slovenskega centra za raziskavo samomora in njihovega preventivnega programa ‚A (se) štekaš?!‘ na temo, kako izpeljati pogovor z učencem v tiski. Enakemu konceptu sledimo pri delu s študenti pripravniki. Poleg koordinacije hospitacij in časovnice spoznavanja našega šolskega prostora posebno pozornost namenjamo izobraževanju o vsebinah, ki pomembno prispevajo k strokovnosti glede na modaliteto in krepitvi zavedanja pomena odnosne kompetence ob prehodu na delovno mesto učitelja oz. svetovalnega delavca kot nadaljnji kariere. Dosedanja prizadevanja v tej smeri želimo nadgraditi z možnostjo vključevanja v intervizijske skupine znotraj zavoda. Mentorska vloga svetovalne službe sega tudi izven vzgojno-izobraževalnega zavoda, npr. mentorstvo mlajšim kolegom na šolah v regiji, in tako prispeva k širjenju učeče se skupnosti ter vpliva h krepitvi sodelovanja. Vsa tovrstna prizadevanja svetovalne službe pomembno vplivajo na neposredno delo strokovnih delavcev (učiteljev, vzgojiteljev) v oddelkih in razredih, torej z otroki in mladostniki, pa tudi s starši.

Pomemben vidik konstantnega poklicnega, profesionalnega razvoja strokovnih delavcev predstavlja nenehno povezovanje in komunikacija med strokovnimi delavci, oblikovanje oz. razvijanje najrazličnejših strokovnih timov, ki podpirajo graditev ter krepitev timske kulture ter participacije v vzgojno-izobraževalni ustanovi. Tudi svetovalna služba sodeluje pri preučevanju in spreminjanju kulture in klime vzgojno-izobraževalne ustanove ter ob tem vpliva na udejanjanje različnih konceptov, tudi na udejanjanje koncepta inkluzivnega izobraževanja (gl. prav tam). Ta koncept razumemo kot proces zagotavljanja: 1) pogojev za kakovosten vzgojno-izobraževalni proces za vse otroke in mladostnike ob upoštevanju različnih razvojnih značilnosti in potreb, zmožnosti in pričakovanj in 2) primernih pogojev za poučevanje, učenje in participacijo vseh otrok in mladostnikov, pri čemer moramo biti posebno pozorni na pogosto rizične skupine otrok in mladostnikov.

Iz prakse

Brez povezovanja in sodelovanja z ostalimi strokovnimi delavci in vodstvom je delovanje svetovalnega delavca v vzgojno-izobraževalnem zavodu povsem okrnjeno. Kako pomembno in nujno je sodelovanje, je razvidno že iz predhodne predstavitve delovanja v praksi. Na tem mestu pa omenimo sodelovanje v manjših, a za to nič manj pomembnih timih. To so strokovni timi, ki jih na šoli oblikujemo za delo z učenci s posebnimi potrebami ali tistimi v postopku usmerjanja (npr. oddelčni učiteljski zbori, timi z učiteljskim zborom pred začetkom šolskega leta in med šolskim letom z namenom pregleda učencev, ki potrebujejo prilagoditve, pomoč in svetovanje, ponovna osvetlitev pomena razumevanja specifičnih značilnosti posameznih skupin učencev, oblikovanja ustreznega mikro okolja zanje in za delo z njimi), za nadarjene učence (na tem mestu poudarjam pomen razumevanja heterogenosti te skupine otrok, stereotipov, ki nas vodijo pri delu z njimi in morda s starši), za učence tujce, priseljence, za učence, ki se znajdejo

v različnih za njih obremenjujočih se okoliščinah (npr. smrt v družini, ločitev staršev, težave v duševnem zdravju itd.), za namene karijerne orientacije, komisije za ugotavljanje pripravljenosti otroka na šolo, v timu, ki na novo oblikuje oddelke (prehod iz vrtca v prvi razred – sodelovanje z vzgojiteljicami) oz. jih preoblikuje (prehod iz 5. v 6. razred, oblikovanje heterogenih skupin – timsko sodelovanje z učitelji razredniki in učitelji, ki poučujejo v oddelkih). Svetovalna služba na šoli sodeluje tudi s posameznimi aktivisti učiteljev (npr. aktivisti podaljšanega bivanja, aktivisti učiteljev po predmetnih področjih) ter timi razrednikov z namenom krepitve dobrih pristopov za vodenje razreda tako z vidika postavljanja pravil in krepitve socialnih odnosov kot tudi poučevalnih praks in ukrepanja ob kršitvah.

Z namenom, da bi za učence in učenke na šoli zmogli sooblikovati varno in spodbudno učno okolje, se svetovalna služba na šoli povezuje tudi z zunanjimi strokovnjaki in po potrebi z njimi sooblikuje multidisciplinarne time (npr. na centru za socialno delo, v razvojni ambulanti).

Svetovalna služba s pomočjo znanja in kompetenc koordinira in/ali izvaja projekte, namenjene otrokom, mladostnikom in strokovnim delavcem na področju vzgojno-preventivnega delovanja, ki jih je pomembno vključevati v pouk, pa tudi v druge nadstandardne programe in dejavnosti ustanov, ki jih te samostojno načrtujejo, izvajajo, spremljajo in evalvirajo (gl. prav tam). Takšni so na primer različni projekti v vrtcu, osnovni šoli, npr. dejavnosti v okviru razširjenega programa osnovne šole, ki so pomembna sestavina vzgojno-izobraževalne dejavnosti v osnovnošolskem izobraževanju, o čemer pričajo že pred leti sprejeti koncepti (npr. interesne dejavnosti).

Iz prakse

Na področju vzgojno-preventivnega delovanja na šoli svetovalna služba deluje na več ravneh: 1) izvedba preventivnih delavnic v času razrednih ur, nadomeščanj in dnevov dejavnosti v sodelovanju,

tudi v sooblikovanju z učitelji na temo socialno-čustvenega učenja in vzpostavljanja pozitivnih socialnih odnosov v skupnosti, krepitev kompetenc podjetnosti, 2) koordinacija delavnic, ki jih s ciljem preventivnega delovanja izvajajo zunanji strokovnjaki, npr. „A (se) štekaš?“, Safe.si, Center za krepitev zdravja, projekti, kot je npr. Oh, ta lju-

bezen (izvajajo študentje psihologije z Univerze v Mariboru), oblikovanje in koordinacija programa za nadarjene učence (npr. matematična delavnica, o grških bogovih, vesolju, strokovna ekskurzija na RTV Slovenija in v muzej iluzij, ustvarjanje ilustracij, delo novinark dopisnice in pomen verodostojnih informacij), koordinacija delavnic za področje karijerne orientacije, 3) vodenje interesnih dejavnosti, pri nas npr. Male sive celice in prostovoljstvo, saj s tem krepimo vključenost v šolsko skupnost in medsebojno razumevanje ter program za nadarjene učence, in 4) koordinacija različnih projektov, ki vplivajo na krepitev varnega in spodbudnega učnega okolja za učence in učenke te šolske skupnosti. Tu izpostavljam petletni projekt Pogum – Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah, ki je pomembno prispeval k razumevanju pomena učitelja v učnem procesu in pomena aktivne vloge, ki jo mora imeti učenec, osvetlil pomen učnega procesa v razmerju do dosežka in pomen krepitve kompetenc, ki so ob znanju bistvene. Vse ob vpeljevanju formativnega spremljanja v procese poučevanja in učenja. Ob projektu Pogum omenjamo še projekt Vzgoja za vrednote, v okviru katerega smo

Tudi svetovalna služba sodeluje pri preučevanju in spreminjanju kulture in klime vzgojno-izobraževalne ustanove ter ob tem vpliva na udejanjanje različnih konceptov, tudi na udejanjanje koncepta inkluzivnega izobraževanja.

med strokovnimi delavci in učenci od 1. do 9. razreda načrtno krepili vrednote spoštovanje, sodelovanje, strpnost itd.

Ne nazadnje je treba omeniti prispevek svetovalne službe pri sodelovanju s kulturnimi, športnimi, karitativnimi, strokovnimi institucijami in pobudami v lokalnem okolju ter pri povezovanju in sodelovanju s starši, znotraj tega pa pripravo strokovnih in kulturnih dejavnosti za starše in širše lokalno okolje (npr. šole za starše, prireditve v sodelovanju s krajevno skupnostjo, domom za starejše občane).

Iz prakse

Svetovalna služba se na naši šoli usmerja tudi k sodelovanju s starši ter širše z lokalno skupnostjo. Odziva se na različne pobude za sodelovanje. Za starše sooblikujemo z vodstvom šole glede na aktualnost tematske roditeljske sestanke, ki jih svetovalna služba pripravi in izpelje, npr. na temo obravnave medvrstniškega nasilja, oz. k sodelovanju povabi zunanje strokovnjake, npr. nazadnje Safe.si. V okviru projektov sooblikuje prireditve in predstavitve za starše, lokalno skupnost, npr. otroška znanstvena konferenca ipd. Sodeluje tudi s Karitasom, projektom Botrstvo, Rdečim križem, materinskim domom. Svetovalna služba sodeluje

na posvetih, okroglih mizah, intervjujih v okviru lokalnih in nacionalnih medijev, npr. RTV Slovenija – oddaji Infodrom in Hudo skupaj z učenci. Sodelovanje in sooblikovanje dejavnosti v šolskem prostoru predstavlja svetovalna služba na spletni strani šole in v lokalnem časopisu.

Sklep

Namen prispevka je bil poudariti ter s primeri iz šolske prakse podkrepiti manjši, a izredno pomemben del palete kompleksnih področij in nalog, ki jih opravljajo svetovalne delavke in delavci v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Zavedamo se, da bo svetovalna služba zmogla predstavljati vidik dela kakovostno in profesionalno opravljati le ob zagotovitvi ustreznih pogojev dela, kot so multidisciplinarnost timskega delovanja znotraj službe, ijnanciranje sistemsko urejenih kontinuiranih dodatnih izobraževanj in usposabljanj, zagotovitev supervizije kot osnovne profesionalne higijene, odprava administrativnih nalog in ohranjanje ustreznih izjičnih pogojev dela. V kontekstu razvojne funkcije vidimo *svetovalno službo* kot »osrednje notranje strokovno središče«, ki v sodelovanju z drugimi akterji vzgojno-izobraževalne ustanove zagotavlja varno in spodbudno učno okolje ter optimalne pogoje za celostni razvoj, učenje in doživljanje uspeha, zadovoljstva ter pripadnosti vseh otrok in mladostnikov, pa tudi strokovnih delavcev in vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote. ■

Viri in literatura

- Bečaj, J. (1999). Organizacijska struktura šole, vodenje in položaj šolske svetovalne službe. V M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čacinovič Vogrinčič in J. Musek, *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*, 157–174. Zavod RS za šolstvo.
- Bezić, T. (2008). Razvoj in spremljanje delovanja mreže svetovalnih služb. *Sodobna pedagogika*, 59(2), 60–80.
- Bezić, T. (2018). Zaključki devetnajste konference Prispevki strok za svetovalno delo v praksi. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 23. in 24. avgust 2018. *Šolsko svetovalno delo*, 22(2), 28–36.
- Bizjak, C. (2014). Vizija delovanja svetovalne službe in kompetence za svetovalno delo v aktualnih družbenih razmerah in prihodnosti: zapisnik z okrogle mize (Celje, 11. 4. 2014). *Šolsko svetovalno delo*, 18(3/4), 49–55.
- Erjavec Bartolj, A. (2018). Analiza potreb na področju strokovnega povezovanja v svetovalnih službah. *Šolsko svetovalno delo*, 22(3), 4–18.
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Krofbič, R., Mažgon, J., Šarič, M. in Šteh, B. (2020). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive Ljubljana*: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.4312/9789610603283>

Pomen razvojne vloge svetovalne službe v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v kontekstu posodobitve programskih smernic svetovalne službe

Gregorčič Mrvar, P., Kalin, J., Resman, M., Skubic Ermenc, K., Lesar, I., Bezić, T., Erjavec Bartolj, A., Ažman, T., Smolič, A., Koderman, M. (2019). Zaključki okrogle mize: Pomen in vloga pedagoga kot svetovalnega delavca v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. *Sodobna pedagogika*, 70(2), 108–111.

Gregorčič Mrvar, P. in Resman, M. (2019). Vloga pedagoga kot šolskega svetovalnega delavca v vzgojno-izobraževalni ustanovi. *Sodobna pedagogika*, 70(1), 10–33.

Javrh, P. (2014). Stabilna poklicna identiteta svetovalnih delavcev v času sprememb. *Šolsko svetovalno delo*, 18(3/4), 9–14.

Kovač, J. (2013). *Supervizija, stres in poklicna izgorelost šolskih svetovalnih delavcev*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.

Krofbič, R. (2003). Etika in etos inkluzivne šole/vrtca. *Sodobna pedagogika*, 54(posebna izdaja), 24–35.

Lesar, I. (2019). Izzivi pedagogike pri vpeljevanju inkluzivnosti v šolski sistem. *Sodobna pedagogika*, 70(1), 50–69.

Maleševič, T. (2018). *Načrtovanje, spremljanje in evalvacija svetovalnega dela v vrtcu: analiza stanja s priporočili*. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/AnalizaStanjaSPriporocili.pdf>

Medveš, Z. (2018). Šolsko svetovanje v spreminjanju pedagoških paradigem. *Šolsko svetovalno delo*, 22(2), 4–19.

Medveš, Z. (2022). Zakaj umirajo dobre pedagoške ideje?: ob 80. jubileju prof. dr. Metoda Resmana. *Sodobna pedagogika*, 73(2), 87–113.

Mikuš Kos, A. (2017). *Duševno zdravje otrok današnjega časa*. Radovljica: Didakta.

Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole (2022). //www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV14591

Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli. (2008a). Zavod RS za šolstvo.

Programske smernice. Svetovalna služba v srednji šoli. (2008b). Zavod RS za šolstvo.

Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu. (2008c). Zavod RS za šolstvo.

Peklaj, C. in Pečjak, S. (2015). Psihosocialni odnosi v šoli. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Resman, M., Bečaj, J., Bezić T., Čačinovič Vogrinčič, G. in Musek, J. (1999). *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Zavod RS za šolstvo.

Resman, M. in Gregorčič Mrvar, P. (2013). Svetovalni delavec in učitelj: konceptualna stališča, aktualne potrebe in zadrege. *Šolsko svetovalno delo*, 17(3/4), 7–14.

Valenčič Zuljan, M., Vogrinc, J., Cotič, M., Fošnarič, S. in Peklaj, C. (2011). *Sistemski vidiki izobraževanja pedagoških delavcev*. Pedagoški inštitut.

Vogrinc, J. in Krek, J. (2012). *Delovanje svetovalne službe*. Pedagoška fakulteta.

Vršnik Perše, T., Ivanuš-Grmek, M., Lepičnik-Vodopivec, J., Arnejčič, B., Javornik Krečič, M., Rutar Leban,

T. in Kozina, A. (2008a). *Vloga svetovalne službe v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah: preliminarna študija*. Pedagoški inštitut.

Vršnik Perše, T., Kozina, A. in Rutar Leban, T. (2008b). Svetovalna služba v osnovnih šolah: vloga in delovne Naloge s posebnim poudarkom na delu z nadarjenimi učenci in dodatni strokovni pomoči. *Sodobna pedagogika*, 59(2), 82–98.

Vršnik Perše, T., Schmidt, M., Košir, K., Hmelak, M., Bratina, T., Licardo, M., Kalan, M. in Lorbek, T. (2016).

Evalvacija različnih oblik dodatne strokovne pomoči, ki je otrokom dodeljena v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami : nacionalna evalvacijska študija : končno poročilo.

Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru; RS MIZŠ; Pedagoški inštitut. http://www.mizs.gov.si/ijleadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/evalvacija/2017/Por_evalv_sp_ZUOPP_FINAL_170425.pdf

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2023). <https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&-DZ-MSS-01/aeccb637a42412653957fe9a6d910152ac2a9984f58f4350e402d93af3d65118>